

พรรณานะของพุทธศาสนาเถรวาทต่อปรัชญาการศึกษาของจอห์น ดิวอี้

พระมหาไพโรจน์ สุวรรณไตร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**THE THERAVADA BUDDHISM VIEWS TOWARD
THE PHILOSOPHY OF EDUCATION OF JOHN DEWEY**

Phramaha Praisan Suwannatrai

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Buddhist Studies**

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

501531

หัวข้อวิทยานิพนธ์	พรรณษะของพุทธศาสนาเถรวาทต่อปรัชญาการศึกษาของจอห์น ดิวอี้
โดย	พระมหาไพโรจน์ สุวรรณไตร
สาขาวิชา	พุทธศาสนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ปรีชา ช้างขวัญยืน
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณะบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ชีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประทุม อังกูรโรหิต)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์ ปรีชา ช้างขวัญยืน)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมภาร พรมทา)

พระมหาไพโรสสันต์ สุวรรณไตร: ทรรศนะของพุทธศาสนาเถรวาทต่อปรัชญาการศึกษา
ของจอห์น ดิวอี้ (THE THERAVADA BUDDHISM VIEWS TOWARD THE
PHILOSOPHY OF EDUCATION OF JOHN DEWEY) อ.ที่ปรึกษา: ศ.ปรีชา ช้างขวัญยืน,
อ.ที่ปรึกษาร่วม: ศ. ดร.วิทย์ วิศทเวทย์, 147 หน้า.

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาพื้นฐานและปรัชญาการศึกษาของพุทธ
ศาสนาเถรวาทกับจอห์น ดิวอี้ และเพื่อพิสูจน์ความเห็นของนักการศึกษาบางท่านที่มองว่า ปรัชญา
การศึกษาของพุทธศาสนาเถรวาทกับปรัชญาการศึกษาของจอห์น ดิวอี้ นั้นมีความสอดคล้องกัน

ผลการศึกษาพบว่า ในด้านปรัชญาพื้นฐาน ดิวอี้เชื่อในความเป็นจริง ความรู้ และคุณค่าว่า
เป็นสิ่งสัมพัทธ์ เปลี่ยนแปลงไม่คงที่ และไม่มีเป้าหมายที่สมบูรณ์ตายตัว โลกและสังคมมนุษย์จึง
เปลี่ยนแปลงไป และไม่มีอะไรคงอยู่เป็นนิรันดร์ ส่วนพุทธศาสนาเชื่อในหลักความเป็นจริง ความรู้
และคุณค่าว่าเป็นสิ่งสมบูรณ์ ถึงแม้ว่า โลก ชีวิตและสรรพสิ่งจะเป็นไปตามธรรมดาของหลักอนิจจัง
แต่ก็ยังมีสังขารบางอย่างซึ่งมีอยู่โดยความเป็นสิ่งสมบูรณ์ คงที่ และเป็นนิรันดร์

ด้านปรัชญาการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า การที่ดิวอี้เชื่อหลักปรัชญาพื้นฐานที่ว่าความเป็น
จริงเป็นสิ่งสัมพัทธ์ เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขหรือปัจจัยแวดล้อมของชีวิตและสังคม การศึกษาจึงมี
ลักษณะที่ไม่ตายตัวและเปลี่ยนแปลงไปตาม ซึ่งทำให้กระบวนการพัฒนาผู้เรียนของดิวอี้ไม่เน้นเนื้อหา
ความรู้ แต่เน้นเครื่องมือและวิธีการเข้าถึงความรู้ การศึกษาจึงต้องจัดตามความสำคัญแห่งปัจจัยผู้เรียน
ได้แก่ ความสนใจ และความถนัด เป็นต้น ซึ่งถือเป็นการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่วนพุทธ
ศาสนา เชื่อในหลักสังขารที่สมบูรณ์ ส่งผลให้กระบวนการพัฒนาผู้เรียนดำเนินไปเพื่อมุ่งสู่
จุดมุ่งหมายคือสังขารที่สมบูรณ์ จึงถือเป็นการศึกษาที่ยึดสังขารหรือความรู้ที่แท้เป็นศูนย์กลาง

ผลการศึกษาสรุปว่า ปรัชญาการศึกษาของจอห์น ดิวอี้ กับปรัชญาการศึกษาของพุทธศาสนา
แตกต่างกัน เพราะเชื่อในหลักปรัชญาพื้นฐานที่ต่างกัน ดิวอี้เชื่อในหลักความเป็นจริงแบบสัมพัทธ์
นิยม การศึกษาจึงจัดเพื่อให้เด็กเรียนรู้ที่จะเผชิญกับโลกที่เปลี่ยนแปลง ไม่มีอะไรเป็นสิ่งสมบูรณ์ ไม่มี
อะไรเป็นนิรันดร์ และไม่มีหลักอะไรให้มนุษย์ยึดถือเป็นสรณะได้ ส่วนพุทธศาสนาเชื่อในหลัก
ความเป็นจริงแบบสัมบูรณ์นิยม ยอมรับในสิ่งซึ่งเป็นสังขาร และใช้เป็นหลักให้มนุษย์ได้ยึดถือเป็น
สรณะในการดำเนินชีวิต เพื่อนำพาไปสู่ความสงบและสันติสุขที่แท้จริงได้ การศึกษาจึงควรดำเนินไป
ตามแนวทางแห่งวัตถุประสงค์นี้ ซึ่งถือเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่า ความเห็นของนักการศึกษาบางท่านที่มอง
ว่าปรัชญาการศึกษาของจอห์น ดิวอี้กับพุทธศาสนาเถรวาทสอดคล้องกันนั้น ไม่เป็นความจริง

สาขาวิชา.....พุทธศาสนศึกษา.....ลายมือชื่อนิติ.....
ปีการศึกษา.....2550.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4780174422: MAJOR BUDDHIST STUDY

KEYWORD: PROGRESSIVISM/ BUDDHISM/ BUDDHIST EDUCATION

PHRAMAHA PRAISAN SUWANNATRAI: THE THERAVADA BUDDHISM VIEWS TOWORD THE PHILOSOPHY OF EDUCATION OF JOHN DEWEY. THESIS
ADVISOR: PROF. PREECHA CHANGKHWANYUEN, THESIS COADVISOR: PROF. WIT WISADAVET, DR., 147 pp.

The objective of this research is to analyze the fundamental philosophy of education of John Dewey and Theravada Buddhism to verify some educators' belief that these two schools of educational philosophy are congruent.

The research findings reveal that regarding the fundamental philosophy, Dewey believes in the relative truth, knowledge, and values that are always dynamic, shifting and not absolute or constant. The world and human society are forever changing and nothing remains permanent. Buddhist philosophy of education, however, believes in the absolute truth, knowledge and values. Although the world, living things and all elements are governed by the concept of impermanence (*Anicca*), there are certain truths that remain forever absolute, permanent and lasting.

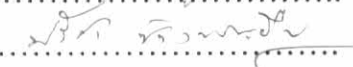
Regarding the philosophy of education, the research found that since Dewey believes in the fundamental philosophy of relative truth that alters with the changing conditions and factors in the environment of social life and society, education is, therefore, not constant but changeable. For this reason, Dewey's development process for learners focuses on providing appropriate tools and access to knowledge rather than on its contents. For Dewey, education is a learner-centered process that must be provided according to the significant attributes of the learners such as their interests and aptitudes. On the other hand, Buddhist philosophy of education believes in an absolute truth (*Sacca Dhamma*) and its development process for learners is geared toward the attainment of such truth. Education for Buddhism, thus, focuses on the absolute truth or wisdom.

In summary, the research found that the philosophy of education of John Dewey and Buddhism are not the same because they are based on different fundamental philosophy. With emphasis on relative truth, Dewey's goal of education is to prepare children to live in a changing, non-lasting and impermanent world where there are no absolutes to depend upon. With emphasis on absolute and permanent truth (*Sacca Dhamma*) that will guide men to true peace and happiness, the goal of education in Buddhism is a means to achieve to these ends. These findings disprove the belief that the philosophy of education of John Dewey and Theravada Buddhism are congruent.

Field of Study: Buddhist Studies

Academic Year: 2007

Student's Signature:

Advisor's Signature:

Co-advisor's Signature:

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งของ ศาสตราจารย์ ปรีชา ช้างขวัญยืน อาจารย์ที่ปรึกษา และศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและชี้แนะเกี่ยวกับข้อผิดพลาดต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้เป็นอย่างมาก ผู้วิจัย จึงขอเจริญพรขอบคุณท่านทั้งหลายไว้ ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพรขอบคุณ เจ้าหน้าที่ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษาทุกท่าน เจ้าหน้าที่หอสมุดกลาง ตลอดจนเจ้าหน้าที่แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้ช่วยอำนวยความสะดวกในการสืบค้นข้อมูล รวมถึงคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ด้วยมิตรไมตรีอันดี และขอขอบคุณ/เจริญพรขอบคุณ เพื่อน สหธรรมิก ญาติธรรม ตลอดจนผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ที่คอยให้กำลังใจและให้การสนับสนุนทุนในการศึกษาเล่าเรียนแก่ผู้วิจัย โดยมีได้ขาดตกบกพร่อง

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกนึกถึงพระคุณอันประเสริฐของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอุปการคุณแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง พระคุณของมารดาบิดา ครู อุปัชฌาย์ และอาจารย์ ที่ได้ให้การอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดวิชาความรู้ แบบอย่างอันดีงามแห่งการประพฤติปฏิบัติ และเป็นกำลังใจที่ทำให้เกิดพลังอันยิ่งใหญ่แก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฏ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	5
1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	5
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	5
2 หลักปรัชญาพื้นฐานและปรัชญาการศึกษาของจอห์น ดิวอี้.....	6
2.1 ทรรศนะพื้นฐานเกี่ยวกับความเป็นจริง.....	6
2.1.1 ธรรมชาติและความเป็นจริง.....	6
2.1.2 ประสบการณ์กับความเป็นจริง.....	9
2.1.3 ธรรมชาติของมนุษย์.....	13
2.2 ทรรศนะพื้นฐานเกี่ยวกับความรู้.....	16
2.3 ทรรศนะพื้นฐานเกี่ยวกับคุณค่า.....	22
2.4 หลักปรัชญาการศึกษาของจอห์น ดิวอี้.....	25
2.5 จุดมุ่งหมายการศึกษาของจอห์น ดิวอี้.....	30
2.6 กระบวนการพัฒนาการศึกษาของจอห์น ดิวอี้.....	34
2.6.1 หลักสูตร.....	34
2.6.2 การเรียนการสอน.....	37

2.6.3	ครู	40
2.6.4	นักเรียน.....	43
3	หลักปรัชญาพื้นฐานและปรัชญาการศึกษาของพุทธศาสนา.....	46
3.1	ทรรศนะพื้นฐานเกี่ยวกับความเป็นจริง.....	46
3.1.1	ธรรมชาติและความเป็นจริง.....	47
3.1.2	ธรรมชาติของมนุษย์.....	51
3.2	ทรรศนะพื้นฐานเกี่ยวกับความรู้.....	59
3.2.1	บ่อเกิดและกระบวนการของความรู้.....	59
3.2.2	ประเภทและระดับของความรู้.....	61
3.2.3	หน้าที่และเป้าหมายของความรู้.....	65
3.3	ทรรศนะพื้นฐานเกี่ยวกับคุณค่า.....	69
3.3.1	ความหมายและบ่อเกิดของคุณค่า.....	69
3.3.2	คุณค่ากับกฎศีลธรรมของพุทธศาสนา.....	70
3.3.3	เกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าของพุทธศาสนา.....	72
3.4	หลักปรัชญาการศึกษาของพุทธศาสนา.....	74
3.5	จุดมุ่งหมายการศึกษาของพุทธศาสนา.....	78
3.6	กระบวนการพัฒนาการศึกษาของพุทธศาสนา.....	81
3.6.1	หลักสูตร.....	87
3.6.2	การเรียนการสอน.....	89
3.6.3	ครู.....	92
3.6.4	นักเรียน.....	95
4	ทรรศนะของพุทธศาสนาต่อปรัชญาการศึกษาของจอห์น ดิวอี้.....	99
4.1	ทรรศนะเกี่ยวกับปรัชญาพื้นฐาน.....	99
4.1.1	ทรรศนะเกี่ยวกับความเป็นจริง.....	99
4.1.2	ทรรศนะเกี่ยวกับความรู้.....	102
4.1.3	ทรรศนะเกี่ยวกับคุณค่า.....	104
4.2	ทรรศนะเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา	107
4.2.1	หลักการศึกษา.....	107
4.2.2	จุดมุ่งหมายการศึกษา.....	110

4.2.3	กระบวนการพัฒนาการศึกษา.....	115
4.2.4	หลักสูตร.....	119
4.2.5	การเรียนการสอน.....	121
4.2.6	ครู.....	124
4.2.7	นักเรียน.....	127
4.3	พุทธศาสนากับจิตวิถีสัมบูรณ์นิยมกับสัมพัทธนิยม.....	134
4.3.1	หลักการ.....	134
4.3.2	วิธีการ.....	135
4.3.3	จุดมุ่งหมาย.....	135
4.3.4	หลักสูตร.....	135
4.3.5	การเรียนการสอน.....	136
4.3.6	ครู.....	136
4.3.7	นักเรียน.....	137
5	สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	138
5.1	สรุปผลการวิจัย.....	138
5.2	ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	141
5.3	ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย.....	142
	รายการอ้างอิง.....	143
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	147

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 สรุปเปรียบเทียบทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาทั่วไป131

ตารางที่ 2 สรุปเปรียบเทียบทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา.....132

สารบัญญภาพ

หน้า

รูปภาพที่ 1 แสดงกระบวนการในการเกิดประสบการณ์ตามหลักของจอห์น ดิวอี้.....	12
รูปภาพที่ 2 แสดงวิธีการคิดหรือกระบวนการหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์.....	21
รูปภาพที่ 3 แสดงระดับความรู้ในพุทธศาสนา.....	64
รูปภาพที่ 4 แสดงระดับประสบการณ์ความรู้ในทรรณะของพุทธศาสนา.....	68
รูปภาพที่ 5 แสดงกระบวนการเกิดสัมมาทิฎฐิหรือจุดเริ่มต้นของการศึกษาตามแนวพุทธ.....	83
รูปภาพที่ 6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างไตรสิกขากับอริยมรรค.....	85

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

สำหรับคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ใช้อ้างในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ อ้างอิงตามพระไตรปิฎกบาลีอักษรไทย ฉบับสยามรัฐ โดยใช้สัญลักษณ์และคำย่อ ดังนี้

อจ. เอก.	อังคุตตรนิกาย	เอกนิบาต
อจ. ทุก.	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต
อจ. ดิก.	อังคุตตรนิกาย	ดิกนิบาต
อจ. จตุกก.	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต
อจ. ปญจก.	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต
อจ. ฉกุก.	อังคุตตรนิกาย	ฉกุกนิบาต
อจ. สตตก.	อังคุตตรนิกาย	สตตกนิบาต
อจ. อฏฐก.	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต
อจ. ทสก.	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต
ขุ. จุ.	ขุททกนิกาย	จูฬนิตเทส
ขุ. ฐ.	ขุททกนิกาย	ฐัมมบท
ขุ. ม.	ขุททกนิกาย	มหานิตเทส
ขุ. สุ.	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต
ขุ. อิติ.	ขุททกนิกาย	อติวุตตก
ที. ปา.	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค
ที. มหา.	ทีฆนิกาย	มหาวรรค
ม. ม.	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปิณฑาสกั
สั. ม.	สังยุตตนิกาย	มหาวรรวรรค
สั. นิตาน.	สังยุตตนิกาย	นิตานวรรค
สั. ศ.	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค
สั. สพา.	สังยุตตนิกาย	สพายนวรรค
วิ. ปริวาร.	วินัยปิฎก	ปริวาร

หลังคำย่อพระไตรปิฎก ใช้เครื่องหมายเป็นตัวเลขจำนวน 2 หลัก ซึ่งเลขกลุ่มหน้าเป็นเครื่องหมายแทนเลขเล่ม กลุ่มหลังเป็นเครื่องหมายแทนเลขข้อ เช่น อจ. ทสก. 24/166 หมายถึง พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต เล่มที่ 24 ข้อที่ 166 เป็นต้น